

- Viden i fællesskab

2017

Pædagoger stiller ikke diagnoser - eller gør de?

I det pædagogiske felt stilles der ikke diagnoser, men der laves neuropædagogiske udredninger og beskrivelser. Kan dette, på samme måde som en diagnose, føre til stigmatisering af borgeren? Går borgerens individuelle særpræg og personlighed tabt i disse beskrivelser? Der er god grund til at udarbejde beskrivelser, men forholder vi os kritisk nok til den måde, vi italesætter dem og anvender dem på?

Af pædagog og cand.pæd.soc. Marianne Dalsgaard og pædagog og cand.pæd. i pædagogisk psykologi Marianne Kirk Jepsen, begge konsulenter i VISS

Hvad er udredning?

En udredning er et struktureret forløb, der har til formål at samle og integrere relevante informationer, der kan danne baggrund for en forståelse af borgerens situation og føre til beslutninger om en planlagt indsats.

Kursisterne på den Neuropædagogiske efteruddannelse i VISS bliver instrueret i at bruge en række forskellige redskaber og metoder til at få viden om praksis, herunder:

- Forudsætningsobservationer
- Afdækning af sansebearbejdning
- Neuroscreening
- Afdækning af kommunikation og sprog
- Dansk Pædagogisk Udviklingsbeskrivelse (DPU)
- Stressprofil

Disse er kun et udpluk af en mængde relevante metoder; af andre kan nævnes Trinvold-skemaet, som er et vurderingsskema til observation af demens, LP-modellen, Marte Meo m.m. Hver metode anlægger en forskellig vinkel i forhold til at forstå borgerens situation, og det er vigtigt at være kritisk og reflekteret i forhold til metodernes muligheder og begrænsninger.

Hvorfor udreder vi?

Det overordnede mål for udredningen er at øge borgerens trivsel og livskvalitet. På baggrund af den viden, der opnås om borgeren, er det lettere at tilpasse krav og forventninger, således at der gives mulighed for deltagelse, indflydelse og udøvelse af selvbestemmelsesret. Desuden giver udredningerne ofte også bedre mulighed for at forstå baggrunden for fx udfordrende adfærd hos borgeren, samt blik for ressourcer og mestringsstrategier. Endelig opnås der gennem udredningen kendskab til de relationelle og kontekstuelle faktorer, der spiller ind og har betydning for borgerens liv og hverdag.

Risiko for kategorisering

Når der anvendes bestemte udredningsmetoder, ses borgeren gennem et sæt "teoretiske" briller, der styrer perspektivet og bestemmer, hvad det er muligt at få øje på, og hvordan vi efterfølgende italesætter og "kategoriserer" borgeren. Fx hører man nogle gange medarbejdere sige i forbindelse med udarbejdelsen af en DPU, at "borgeren fungerer som en 3 årig".

Det er vigtigt at understrege, at det hverken er meningsfuldt eller etisk forsvarligt at beskrive borgeren på denne måde. DPU'en er, i tråd med diagnosesystemerne, baseret på en udviklingsteoretisk tradition om, at mennesker med nedsat psykisk funktionsevne kan have en mental udvikling, der på nogle områder er sammenlignelig med et barns mentale alder. Borgerens funktionsniveau kan dog ikke umiddelbart sidestilles med eller beskrives som et barn med samme udviklingsalder. Borgeren vil inden for nogle områder kunne flere ting i kraft af sin kronologiske alder. Samtidig kan kvaliteten af det, vedkommende præsterer, have en anden form grundet de forskellige handicaps. Når det på trods af dette alligevel kan forekomme hensigtsmæssigt at henvise til et funktionsniveau, er det fordi det kan være med til at tydeliggøre borgerens individuelle behov og dermed legalisere fx tæt fysisk kontakt, bestemte lege og samtale på et passende niveau (Lyhne & Nielsen, 2016).

Udredning og forforståelse

En anden typisk faldgrube er troen på, at hvis bare observationerne og iagttagelserne er nøjagtige nok, så er de også objektive. Denne formodning har formentlig baggrund i den oprindeligt naturvidenskabelige (induktionistiske) antagelse, at iagttagelse er videnskabens udgangspunkt og et sikkert grundlag for erkendelse.

Mennesket har dog ikke en umiddelbar tilgang til verden. Vores øjne fungerer ikke som et kamera, for billedet registreres ikke i øjet, men i synscentret i hjernen, og det er dermed hjernens registrering og fortolkning, der svarer til det at se. Videnskabelige forsøg har vist, at det, vi ser i en given situation,

afhænger af tidligere erfaringer, viden og forventninger. To iagttagere, som ser situationen fra samme vinkel, vil derfor ikke se det samme. En manglende bevidsthed om denne problematik fører til risiko for at fordomme, personlige synsninger, normer og værdier bliver styrende for, hvordan borgeren beskrives og italesættes.

En måde at imødekomme denne problematik på er at lave udredningen i en gruppe, gerne med deltagere fra de forskellige kontekster borgeren bevæger sig i, fx både fra bo- og beskæftigelsestilbud. En anden mulighed er at anvende videooptagelser som supplerende redskab.

Metodetriangulering

Det er vigtigt at pointere, at ingen metode bør stå alene, når borgerens problemstillinger udredes og beskrives. Ved at kombinere udredningsmetoder og koble både kvalitative og kvantitative tilgange, er det i højere grad muligt at indfange kompleksiteten i borgerens problemstillinger.

Valget af metoder bør desuden altid tage udgangspunkt i den aktuelle borger og dennes specifikke udfordringer. Det kan fx diskuteres, hvorvidt det er relevant at anvende DPU'en i forhold til udredning af borgere med demens, da deres vanskeligheder jo ikke beror på forsinkelser i udvikling, men har baggrund i afvikling af funktioner. Som beskrevet i DPU'en kan det i disse tilfælde af etiske årsager anbefales ikke at bruge udviklingsprofilen, der angiver et aldersvarende udviklingsniveau, men blot lave en kvalitativ beskrivelse af funktionsniveauet ud fra spørgsmålene (Lyhne & Nielsen 2016 s. 144).

Afrunding

I anvendelsen af de forskelligartede metoder til udredning og beskrivelse af borgeren er det som beskrevet væsentligt, at medarbejderen besidder viden og er fagligt reflekteret i forhold til valg og anvendelse af disse.

Det er desuden centralt at besidde ydmyghed samt kendskab til egne faglige begrænsninger.

Pædagoger tester og diagnosticerer

ikke, det lader de læger, psykiatere og psykologer om. Derimod kan pædagoger, i kraft af deres tætte relation og store kendskab til borgeren, lave dybe, fyldige, dynamiske og følsomme iagttagelser og beskrivelser, der kan indfange kompleksiteten i problemstillingerne og beskrive et øjebliksbillede af borgeren i den specifikke kontekst. Denne tilgang har i højere grad end diagnosticering et blik for borgerens ressourcer frem for afvigelser og rummer mulighed for at indfange personlighed og særpræg, således at en stigmatisering af borgeren undgås i videst muligt omfang.